

УДК 336.64

Логвінова О.П.

кандидат економічних наук, доцент,
завідувач кафедри економіки підприємства та прикладної статистики
Інституту хімічних технологій
Східноукраїнського національного університету
імені Володимира Даля

ІННОВАЦІЙНА ПРИВАБЛИВІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА: СУТНІСТЬ ТА ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

У статті визначено роль інноваційної привабливості підприємства як важливої передумови активізації його інноваційної діяльності та забезпечення сталого економічного розвитку. Вивчено сутність інноваційної привабливості підприємства та чинники, які її визначають. Узагальнено проблеми щодо забезпечення інноваційної привабливості підприємства.

Ключові слова: інноваційна діяльність підприємства, інноваційна привабливість, інвестиційна привабливість, інноваційний потенціал, інноваційний ризик, економічний розвиток.

Логвінова О.П. ИННОВАЦИОННАЯ ПРИВЛЕКАТЕЛЬНОСТЬ ПРЕДПРИЯТИЯ: СУЩНОСТЬ И ПРОБЛЕМЫ ОБЕСПЕЧЕНИЯ

В статье определена роль инновационной привлекательности предприятия как важной предпосылки активизации его инновационной деятельности и обеспечения устойчивого экономического развития. Изучена сущность инновационной привлекательности предприятия и факторы, которые ее определяют. Обобщены проблемы относительно обеспечения инновационной привлекательности предприятия.

Ключевые слова: инновационная деятельность предприятия, инновационная привлекательность, инвестиционная привлекательность, инновационный потенциал, инновационный риск, экономическое развитие.

Logvinova O.P. THE INNOVATIVE POTENTIAL OF THE ENTERPRISE: THE NATURE AND PROBLEMS OF PROVIDING

In the article the role of innovative enterprise attractiveness as an important precondition of activation of its innovative activity and permanent economic development is determined. The essence of innovative enterprise attractiveness and factors that determine it is studied. The problems of provision of innovative enterprise attractiveness are summarized.

Keywords: innovative enterprise activity, innovative attractiveness, investment attraction, innovative potential, innovative risk, economic development.

Постановка проблеми. Інноваційна діяльність підприємства є визначальним чинником забезпечення його сталого економічного розвитку в ринкових умовах господарювання. Сучасні тенденції розвитку світової та національної економіки також підтверджують нагальну потребу у активізації інноваційної діяльності підприємств. Водночас статистичні дані свідчать про суттєві проблеми у вітчизняній інноваційній сфері. Так, загальна сума витрат на фінансування інноваційної діяльності в Україні у 2013 р. склала 9562,6 млн грн, тоді як у 2012 р. її величина дорівнювала 11480,6 млн грн, а у 2011 р. – 14333,9 млн грн. Основним джерелом фінансування здійснюваних інновацій виступали власні кошти підприємств (72,9% у 2013 р., проти 63,9% у 2012 р. та 52,9% у 2011 р.), що свідчить про незадовільну структуру джерел фінансування інноваційної діяльності, зниження привабливості фінансування інновацій для зовнішніх інвесторів та скорочення державної підтримки інновацій. Упровадженням інновацій у 2012 р. займалося 1371 підприємство, що відповідало 13,6% обстежених промислових підприємств, тоді як у країнах ЄС цей показник у середньому становить 50% [9; 10]. За величиною глобального індексу інновацій Україна у 2014 р. займала 63 місце у рейтингу країн світу (у 2013 р. – 71 місце) [7]. Отже, вітчизняні підприємства мають недостатній рівень інноваційної активності та інноваційної привабливості. Тому однією із визначальних передумов активізації інноваційної діяльності підприємств є їхня інноваційна привабливість, що потребує поглибленого вивчення її сутності та проблем забезпечення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Результати досліджень з питань інноваційної діяльності підприємства досить ґрунтовно представлено у

наукових працях В.О. Василенка, В.Г. Шматько, Г.Я. Гольдштейна, В.Н. Гуніна, С.М. Ілляшенка [3], Н.В. Краснокуцької [6], А.А. Мазаракі [4], К.О. Копшинської [5], І.В. Кривов'язюк [7], Л.І. Михайлової, С.Г. Турчиної, І.С. Данилова, І.А. Павленка та ін. Однак питання інноваційної привабливості підприємства є менш дослідженими. Ці питання почали вивчатися порівняно недавно і представлені у працях О.А. Азарової [1], А.В. Голубєва, О.П. Полтїніної [2], К.О. Копшинської [5], Т.В. Кулінич [8], О.О. Митрохіної [9], А.С. Пуряєва, Є.А. Рибкіної [12], Г.В. Рачинської, Л.С. Лісовської [13], В. Рожелюк, Н. Харкут [14], Л.Б. Скляр, В.С. Іванченкова [15], А.В. Серікова, Є.О. Бурлака [16], Н.В. Фесенко [17]. Водночас важливим є подальший розвиток теоретичних і практичних положень з цієї проблеми, що зумовлює актуальність теми статті.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Питання щодо сутності інноваційної привабливості підприємства як економічної категорії та характеристики діяльності підприємства, а також проблем її забезпечення нині є недостатньо вивченими. Поняття інноваційної привабливості підприємства здебільшого розглядається у контексті його інвестиційної привабливості або ці поняття певною мірою ототожнюються чи комбінуються, утворюючи поняття «інноваційно-інвестиційна привабливість» [1; 9; 13; 17]. Однак сутність цього поняття є набагато ширшою. Тому варто докладніше вивчити різні аспекти інноваційної привабливості підприємства, що дозволить більш дієво виявляти засоби підвищення інноваційної активності підприємства та сприятиме покращенню його ринкових позицій.

Постановка завдання. Метою статті є вивчення сутності інноваційної привабливості підприємства та узагальнення проблем щодо її забезпечення.

Виклад основного матеріалу дослідження. Огляд доступних джерел дозволяє встановити різні аспекти інноваційної привабливості підприємства.

Так, у наукових працях А.О. Азарової, А.В. Бондарчука, К.О. Копшинської, А.С. Пуряєва інноваційна привабливість підприємства визначається як сукупність інноваційно-орієнтованих показників конкурентоспроможності суб'єкта на інноваційному ринку, сформована на основі технічних, фінансових, організаційних, наукових та кадрових характеристик даного суб'єкта [1; 5; 12].

Інноваційна привабливість поряд з інноваційним потенціалом підприємства, інноваційною інфраструктурою та інноваційною культурою є складовою інноваційної системи підприємства та перебуває у тісній взаємодії з рештою її складових [1; 5]. Виходячи з цього, інноваційну привабливість підприємства можна розуміти як сукупність об'єктивних властивостей і умов здійснення інноваційної діяльності на інноваційному ринку, що формуються керівництвом підприємства промислового виробництва, міністерствами і відомствами шляхом цілеспрямованого переконання потенційних інвесторів для прискорення досягнення інноваційних цілей та отримання максимального ефекту при мінімізації інноваційних ризиків [1].

Г.В. Рачинська та Л.С. Лісовська визначають інноваційну привабливість з позицій формалізації як систему показників, що характеризує ефективність використання інноваційного потенціалу підприємства в умовах розроблення або впровадження інноваційного проекту чи програми [13].

Інноваційна привабливість визначає перспективи розвитку підприємства та можливості здійснення на його базі інноваційних проектів, а також задоволення учасників проектів їхніми результатами. Метою формування інноваційної привабливості підприємства є прискорення досягнення цілей суб'єкта при отриманні максимального ефекту.

Користувачами інформації щодо інноваційної привабливості підприємства можуть бути такі господарючі суб'єкти:

- керівництво підприємства, яке розробляє стратегію його розвитку і має визначити найефективніші та найперспективніші інноваційні проекти, які можуть дати поштовх для подальшого сталого економічного розвитку, а також залучити інвесторів до участі у інноваційних проектах і зацікавити споживачів до придбання інноваційної продукції;

- акціонери, власники підприємства, які мають певні очікування щодо динаміки вартості підприємства та ефективності його функціонування з урахуванням здійснюваних інновацій, що визначає отримуваний прибуток і рівень дивідендів;

- споживачі інноваційної продукції, які визначають для себе привабливість торговельної марки та корисність конкретного продукту, який вона презентує, та впливають на вибір типу інноваційної стратегії підприємства;

- інвестори, які здійснюють пошук для найефективніших та найменш ризикованих вкладень та оцінюють їх доцільність щодо інноваційних проектів підприємства;

- окремі дослідники-інноватори, науково-дослідницькі, страхові, охоронні, логістичні та інші організації, які можуть запропонувати свої послуги підприємству, що реалізує інновації, та отримати певний прибуток від їх надання;

- державні органи влади, які зацікавлені у забезпеченні податкових надходжень від підприємства до

бюджету, створенні додаткових робочих місць і розвитку інфраструктури регіону, де розташоване підприємство, що здійснює інновації; також і підприємство у разі потреби звертається до державних органів щодо реєстрації та забезпечення прав на об'єкти інтелектуальної власності, надання податкових пільг чи фінансування;

- конкуренти, які змушені коригувати власні стратегії залежно від дій підприємства, яке виходить на ринок з новою або удосконаленою продукцією, чи використовує нові або удосконалені технології її виробництва;

- торгові посередники та торговельні підприємства, які забезпечують безпосередній зв'язок підприємства зі споживачами інноваційної продукції;

- засоби масової інформації та контактні аудиторії, які забезпечують комунікаційний зв'язок підприємства з ринком, цікавляться його діяльністю та можуть впливати на неї тощо.

Отже, кожен із суб'єктів господарювання має власне бачення сутності інноваційної привабливості та індивідуальні цілі щодо її забезпечення. Водночас необхідною умовою забезпечення інноваційної привабливості підприємства є узгодження інтересів окремих суб'єктів господарювання, особливо тих, яких планується залучити до безпосередньої реалізації інноваційних проектів [1; 13]. Відповідно, можливо виокремити внутрішню інноваційну привабливість, яка відображає доцільність здійснення інновацій на підприємстві за рахунок його власних коштів, та зовнішню інноваційну привабливість, що характеризує прийнятність участі зовнішніх інвесторів (кредиторів, акціонерів, іноземних інвесторів та ін.) у розробці та реалізації інновацій на підприємстві.

Також варто відзначити наявність спільного та відокремленого характеру взаємодії між інноваційною привабливістю підприємства та привабливістю інноваційних проектів, які на ньому реалізуються. Інноваційні проекти здійснюються на конкретному підприємстві, тому їхня привабливість залежить від інноваційної привабливості підприємства, тобто привабливості інноваційних проектів має відносний характер щодо інноваційної привабливості підприємства. Однак одні й ті самі інноваційні проекти можуть мати різну привабливість для різних підприємств як суб'єктів інноваційної діяльності; також і різні інноваційні проекти можуть мати різну привабливість щодо одного й того самого підприємства. Крім того, реалізація інноваційних проектів може по-різному позначатися на подальшій зміні рівня інноваційної привабливості підприємства. Можлива реалізація тих чи інших інноваційних ідей на різних підприємствах, наприклад шляхом передачі результатів науково-дослідницьких розробок.

Рівень інноваційної привабливості підприємства визначається множиною чинників, які можуть мати внутрішнє або зовнішнє походження щодо підприємства; можуть мати сприятливий або несприятливий вплив на економічні показники його діяльності; можуть діяти різноспрямовано або підсилювати дію один одного. Основними чинниками, що визначають інноваційну привабливість підприємства, є рівень конкуренції на інноваційному ринку, інноваційний клімат, інноваційний потенціал підприємства, а також ступінь розвитку інноваційної інфраструктури [1]. При цьому більшість складових не залежать від дій підприємства, але мають бути враховані його керівництвом при розробці стратегії забезпечення інноваційної привабливості, тоді як інноваційний потенціал певною мірою є керованим з боку керівни-

цтва окремого підприємства і визначає внутрішні та зовнішні умови здійснення інновацій, зокрема рівень адаптації підприємства до змін, ступінь радикальності та ризику новацій, рівень якості менеджменту та фінансово-майнового стану підприємства, інвестиційна привабливість зовнішнього оточення [8].

Інноваційна привабливість підприємства може розглядатися як його статична характеристика, взята на певний момент часу, або динамічна, яка відображає змінюваність у часі залежно від зміни умов внутрішнього та зовнішнього середовища [8].

Інноваційна привабливість підприємства тісно пов'язана з іншими видами привабливості підприємства. Так, у контексті інвестиційної привабливості визначаються ефективність і ризикованість вкладень інвесторів у реалізацію різноманітних інноваційних проектів, що визначає їхню доцільність. Важливим є зв'язок інноваційної привабливості з ринковою, регіональною, галузевою привабливістю, які визначають загальну привабливість підприємства для інновацій та його успіх на ринку [13; 15].

Отже, інноваційна привабливість підприємства є багатоаспектною економічною категорією та комплексною характеристикою, яка відображає доцільність здійснення на ньому конкретних інноваційних проектів і визначає ефективність його інноваційної діяльності та господарської діяльності в цілому, а також забезпечує стабільність економічного розвитку. Тому важливо більш докладно вивчити проблеми та чинники забезпечення інноваційної привабливості підприємства.

Зниження інноваційної активності вітчизняних підприємств та їхньої інноваційної привабливості в останні роки визначальною мірою зумовлене істотним посиленням кризових явищ в національній економіці та політичною нестабільністю у країні. За таких умов керівництво підприємств змушене згортати інноваційну діяльність, яка і дотепер була не надто активною, спрямовуючи зусилля на вирішення поточних питань господарської діяльності в межах стратегії виживання, що призводить до подальшого зниження інноваційної привабливості підприємства та втрати ринкових можливостей.

Важливими стримуючими чинниками щодо забезпечення інноваційної привабливості підприємства є фінансові проблеми, зокрема дефіцит фінансових коштів на здійснення інновацій, фінансове виснаження підприємств, інвестиційний спад, призупинення відтворювальних процесів, погіршення матеріально-технічної бази підприємств. Вкрай низький відсоток державного фінансування інноваційної діяльності у структурі ВВП характеризує істотне відставання України від розвинених країн світу [7].

Недостатня розвиненість інноваційної інфраструктури також істотно стримує можливості підвищення інноваційної привабливості підприємства, оскільки призначення інноваційної інфраструктури полягає у забезпеченні умов для ефективної взаємодії учасників інноваційної діяльності шляхом надання фінансових, консалтингових, маркетингових, інформаційно-комунікативних, юридичних та освітніх послуг [14].

В Україні протягом тривалого часу склалася значна невідповідність між рівнем наявного наукового потенціалу та рівнем ефективності впроваджуваних інновацій. Значною мірою це зумовлено зосередженням учасників інноваційного процесу на технологічних аспектах розроблюваних інновацій та недостатньою увагою до інших аспектів, важливу роль з-поміж яких відіграє комерційний аспект,

який визначає ринкову перспективність інновацій і за результатами численних досліджень є найбільш невизначеним і найбільш непередбачуваним, що спричиняє часті невдачі інноваційних проектів, тому потребує особливої уваги з боку керівництва підприємства [14].

Світова практика свідчить, що істотну роль у вирішенні цих проблем має відігравати активне стимулювання інноваційної діяльності з боку держави шляхом комплексу прямих і опосередкованих заходів, які на даний час є вкрай недостатніми, що веде до подальшого погіршення як в інноваційній сфері, так і у системі господарювання окремих підприємств та національної економіки в цілому [8].

Ризиковий характер інноваційної діяльності накладає вагомий відбиток на мотивованість керівництва до її здійснення та рівень інноваційної привабливості підприємства. Тому необхідно приділяти особливу увагу створенню та дієвому функціонуванню системи управління ризиком впродовж всього життєвого циклу інноваційного проекту.

Важливим стримуючим чинником щодо забезпечення інноваційної привабливості підприємства є також недостатня відпрацьованість наявних методик оцінки інноваційної привабливості підприємства, які в спеціальній літературі досить часто підмінюються методиками оцінки інвестиційної привабливості або оцінки ефективності інноваційної діяльності [2; 9; 13; 16; 17], що не дозволяє повною мірою врахувати особливості інноваційної сфери підприємства та визначити дієві засоби щодо забезпечення та підвищення інноваційної привабливості. Тому подальше вивчення особливостей інноваційної привабливості та чинників її забезпечення дозволить удосконалити наявні або запропонувати нові, більш адекватні методики оцінки інноваційної привабливості підприємства, що забезпечить більш достовірне вимірювання її рівня та створення передумов для її підвищення.

Висновки. Отже, інноваційна привабливість підприємства є комплексною та багатоаспектною економічною категорією та характеристикою діяльності підприємства, яка визначає перспективи його економічного розвитку. Залежність інноваційної привабливості підприємства від множини чинників зумовлює певні проблеми щодо її забезпечення, але від ступеня вирішення цих проблем залежить успіх інноваційної діяльності підприємства та міцність його позицій на ринку. Перспективи подальших досліджень із окресленої проблематики полягають у більш ґрунтовному вивченні шляхів оцінки та підвищення інноваційної привабливості підприємства.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Азарова А.О. Інноваційна привабливість як складова інноваційної системи підприємства / А.О. Азарова, А.В. Бондарчук // Матеріали II міжнародної науково-практичної конференції «Актуальні питання економічних наук» (м. Київ, 13-14 березня 2015 р.). Частина I. – Херсон : Видавничий дім «Гельветика», 2015. – С. 60-63.
2. Голубев А.В., Полтініна О.П. Методичний підхід до оцінювання інноваційної привабливості підприємства в сучасних умовах розвитку економіки України / А.В. Голубев, О.П. Полтініна [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/23_D_2009/Economics/49921.doc.htm.
3. Ілляшенко С.М. Управління інноваційним розвитком : навч. посібник. – Суми : Університетська книга, 2005. – 324 с.
4. Інноваційний потенціал України [Текст] : монографія / [А.А. Мазаракі та ін.] ; за заг. ред. д-ра екон. наук, проф. Мазаракі А.А. – К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2012. – 591 с.
5. Копшинська К.О. Структура та контурність функціонування інноваційної системи підприємства / К.О. Копшинська // Вісник Київського політехнічного інституту. – 2013. – № 44. – С. 79-85.

6. Краснокутська Н.В. Інноваційний менеджмент : навч. посібник. – К. : КНЕУ, 2003. – 504 с.
7. Кривов'язюк І.В. Криза та інноваційна діяльність промислових підприємств України / І.В. Кривов'язюк // Актуальні проблеми економіки. – 2014. – № 9. – С. 218-223 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/j-pdf/ape_2014_9_28.pdf.
8. Кулініч Т.В. Підходи до оцінювання інноваційної привабливості регіональних суб'єктів господарювання / Т.В. Кулініч // Вісник Львівської політехніки. – 2011. – С. 227-228.
9. Митрохіна О.О. Механізм оцінки інноваційно-інвестиційних підприємств харчової промисловості України [Текст] / О.О. Митрохіна // Економічний аналіз : зб. наук. праць / Тернопільський національний економічний університет, Тернопіль : Видавничо-поліграфічний центр Тернопільського національного університету «Економічна думка». – 2014. – Том 16. – № 2. – С. 118-123.
10. Наукова та інноваційна діяльність в Україні : статистичний збірник. – Київ. 2013. – 287 с.
11. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
12. Пуряев А.С., Рыбкина Е.А. Инновационная привлекательность как феномен // Инновации. – 2007. – № 5. – С. 48-50.
13. Рачинська Г.В. Визначення та оцінювання інноваційної привабливості підприємств / Г.В. Рачинська, Л.С. Лісовська // Проблеми економіки та управління: Вісник нац. Ун-ту «Львівська політехніка». – 2008. – № 611. – С. 272-276.
14. Рожелюк В. Аналіз інноваційно-інвестиційної привабливості підприємства [Текст] / Н. Харкут, В. Рожелюк // Економічний аналіз : зб. наук. праць / Тернопільський національний економічний університет, Тернопіль : Видавничо-поліграфічний центр Тернопільського національного університету «Економічна думка». – 2008. – Випуск 2(18). – С. 275-278.
15. Скляр Л.Б. Проблеми забезпечення інноваційної привабливості підприємств консервної галузі [Текст] / Л.Б. Скляр, В.С. Іванченков // Економіка харчової промисловості. – 2015. – № 1(25). – С. 58-64.
16. Серіков А.В. Про показники привабливості інноваційно-інвестиційних проектів розвитку підприємства / А.В. Серіков, Є.О. Бурлака // Вісник економіки транспорту і промисловості. – Харків : Вид-во ХДТУБА, 2011. – № 33. – С. 259-264.
17. Фесенко Н.В. Методичні засади оцінки інвестиційно-інноваційної привабливості підприємства в сучасних умовах / Н.В. Фесенко // Актуальні проблеми розвитку економіки регіону. – 2011. – Вип. 7(1). – С. 276-283.

УДК 65.012.32

Лойко Д.М.

*кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри економіки підприємства
Київського національного університету технологій та дизайну*

Коваль В.В.

*студентка
Київського національного університету технологій та дизайну*

МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ СТРАТЕГІЇ ПІДПРИЄМСТВА

У статті розглянуто питання послідовності етапів формування інноваційної стратегії будівельного підприємства; інноваційних можливостей та факторів, які стримують інноваційну активність будівельних підприємств; проведено аналіз динаміки капітальних інвестицій за видами економічної діяльності за 2010–2014 рр.; запропоновано види інновацій, які доцільно враховувати будівельному підприємству при формуванні інноваційної стратегії.

Ключові слова: будівельне підприємство, інноваційна стратегія, формування, етапи, можливості, загрози, види інновацій.

Лойко Д.М., Коваль В.В. МЕТОДИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ФОРМИРОВАНИЯ ИННОВАЦИОННОЙ СТРАТЕГИИ ПРЕДПРИЯТИЯ

В статье рассмотрены вопросы последовательности этапов формирования инновационной стратегии строительного предприятия; инновационных возможностей и факторов, которые сдерживают инновационную активность строительных предприятий; проведен анализ динамики капитальных инвестиций по видам экономической деятельности за 2010–2014 гг.; предложены виды инноваций, которые целесообразно учитывать строительному предприятию при формировании инновационной стратегии.

Ключевые слова: строительное предприятие, инновационная стратегия, формирование, этапы, возможности, угрозы, виды инноваций.

Loiko D.M., Koval V.V. METHODOLOGICAL ASPECTS OF INNOVATIVE BUSINESS STRATEGY

The questions sequence of stages of forming the innovative strategy of building enterprise; innovative features and factors that constrain innovative activity of construction companies; analysis of the dynamics of capital investment by economic activity in 2010–2014; proposed types of innovation, which should be taken into account when forming construction enterprise innovation strategy.

Keywords: building enterprise, innovation strategy, formation, stages, opportunities, threats kinds of innovation.

Постановка проблеми. Проблема активізації інноваційної діяльності підприємств є ключовою з погляду забезпечення як позитивної динаміки розвитку національної економіки, так і її технологічної модернізації. Особливо важливим є вирішення цієї проблеми для галузей, що формують мультиплікаційний ефект національного масштабу, у першу чергу для будівництва.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Інноваційній тематиці присвячена значна кількість наукових праць, у тому числі останні дослідження відомих вітчизняних учених О.І. Амоші, Л.Л. Антонока,

А.С. Гальчинського, Т.Є. Воронкової, В.М. Геєця, С.А. Іляшенко, В.А. Ткаченка, Р.Б. Тяна, Л.І. Федулової, Б.І. Холода, Д.М. Черваньова та ін. Основна увага в цих дослідженнях приділяється інноваційному розвитку економіки в цілому, державній інноваційній політиці, інноваційним стратегіям розвитку на різних рівнях суб'єктивізації, підвищенню конкурентоздатності через інноваційний розвиток підприємств тощо. Проте питання організації інноваційного процесу, формування інноваційної стратегії підприємств у галузевому аспекті досліджені недостатньо, що й зумовило актуальність цієї роботи.